

Karolina Olszewska

Streszczenie

Imperatywy jako narzędzia formacji chrześcijan w Apokalipsie św. Jana

Jan pokazuje w Apokalipsie Kościół w różnych momentach jego drogi do Niebieskiego Jeruzalem. Można widzieć go jako zgromadzenie liturgiczne, które dzięki słowom księgi przeżywa swoje spotkanie ze Zmartwychwstałym w dniu pańskim (por. Ap 1,4b-8; 22,6-21). Jest też przedstawiony jako wspólnota zrodzona z miłości Chrystusa (por. Ap 2-3) jako nowy lud Boży (por. Ap 1,6; 5,10; 7,4-17; 14,1-5; 20,6). Jednocześnie swoją egzystencję przeżywa na ziemi jak i otwiera się na transcendencję (por. Ap 2,1.8.12.18; 3,1.7.14; 12,1). Kościół jest przeniknięty Duchem Świętym i wypełnia swoją misję prorocką (por. Ap 1,4.10; 2,7.11.17.29; 3,1.6.13.22; 4,2.5; 5,6; 11,1-9; 17,3; 19,10; 21,10). Wreszcie wspólnota ta jest ukierunkowana eschatologicznie (por Ap 19,1-10; 21,1-22,15). Będąc jednak w świecie przeżywa kryzysy, problemy i zagrożenia (por. Ap 1,9; 2,6.9.10.13.15.20.22; 6,9-11; 7,14; 11,7; 12,11; 13,11; 17,6 18,24). Z tego powodu potrzebuje formatora, który poprzez pewne narzędzia zaproponuje system naprawy bądź umocnienia gmin chrześcijańskich. Patrząc na obraz Kościoła zawarty w ostatniej księdze Pisma Świętego i porównując go z obrazem dzisiejszego Kościoła, dotkniętego przez różne sytuacje trudne, zainteresowało mnie, w czym wspólnota przedstawiona w Ap może szukać swojego ratunku, aby później podobne narzędzia móc wykorzystać wobec współczesnego Kościoła. Wydaje się, że jednym z takich sposobów jest użycie przez formatora bardzo konkretnych i radykalnych wypowiedzi imperatywnych kierowanych do wspólnoty. Postanowiłam sprawdzić jak często i w jakich sytuacjach osoba formująca przedstawia swoje nakazy w Ap. Przeprowadzone analizy pozwoliły stwierdzić, że w Ap jest w sumie 96 wypowiedzi imperatywnych, z czego 44 można interpretować jako użyte w celu formacji wspólnoty. W egzegezie tekstów będzie interesowało mnie, jaką rolę odgrywają imperatywy w konkretnej sytuacji Kościoła, jakie mają znaczenie, w jakiej kondycji są ich adresaci, kogo można uważać za formatora oraz jaki będzie efekt zastosowania się bądź niezastosowania do tych wezwań.

Omówienie procesu formacji w Piśmie Świętym rozpoczęło przedstawienia definicji „formacji” oraz kluczowych pytań, które zadaje się podczas tego procesu, a więc: kto formuje,

kogo, po co i przy pomocy jakich narzędzi. Następnie został opisany proces formacji w ST. W niniejszej analizie został zastosowany układ ksiąg zawarty w Biblii Greckiej, dlatego że była ona wykorzystywana przez pierwszych chrześcijan. Od tej zasady był jeden wyjątek. Przed księgami mądrościowymi omówione zostały księgi prorockie, ponieważ treści zawarte w księgach mądrościowych wyraźniej wybrzmiewają na tle historii zawartych w chronologicznie wcześniejszych tekstach. Omówiony zatem został najpierw proces formacji w Pięcioksięgu, następnie w księgach historycznych, uwzględniając dzieło deuteronomisty, kronikarza a także księgi historyczno-dydaktyczne, księgach prorockich a na końcu mądrościowych. Po przedstawieniu procesu formacji w ST, proces ten został ukazany w NT. Podział NT był następujący: księgi historyczne (Mt, Mk, Łk, J, Dz), księgi dydaktyczne (listy apostołskie), księgi prorockie (Ap).

Następnie została omówiona teoria imperatywów i ich występowanie w Ap. Zostały zaprezentowane założenia teoretyczne dotyczące czasowników w trybie rozkazującym. Na początku były przedstawione klasyfikacje imperatywów. Następnie trudności w budowaniu teorii imperatywów, wśród których można wymienić następujące: relacje pomiędzy trybem rozkazującym a innymi trybami, rozróżnienie pomiędzy imperatywami w aoryście a w czasie teraźniejszym (rozstrzygnięciu temu towarzyszy omówienie takich zagadnień jak: teoria aspektu, paradygmat filozoficzno-logiczny i etnograficzno-opisowy oraz teoria relewancji), liczbą pojedynczą a mnogą, drugą a trzecią osobą, stroną czynną a stroną bierną. Kolejnym elementem było przedstawienie występowania imperatywów w Ap z podziałem na adresatów, nadawców oraz miejsce występowania. Tę część pracy wieńczy wyciągnięcie wniosków z aplikacji teorii imperatywów do występowania wypowiedzi imperatywnych w Apokalipsie św. Jana.

Główna część pracy była poświęcona egzegezie imperatywów w części epistolarnej Ap i w części wizji. Najpierw przedstawiono imperatywy formacyjne w Ap 2-3. Wprowadzenie do tej części pracy stanowiło przedstawienie podstawowych zagadnień literackich dotyczących części epistolarnej Ap. Następnie przeprowadzona została egzegeza części epistolarnej Ap. Wezwania szczegółowe skierowane do Kościołów w Efezie (por. Ap 2,1-7), Smyrnie (por. Ap 2,8-11), Pergamonie (por. Ap 2,12-17), Tiatyrze (por. Ap 2,18-29), Sardes (por. Ap 3,1-6), Filadelfii (por. Ap 3,7-13) i Laodycei (por. Ap 3,14-22) zostały poddane analizie uwzględniając kontekst ich występowania. Na końcu było omówione wezwanie ogólne, stanowiące powtarzającą się część wspólną każdego z siedmiu listów do Kościołów (por. Ap 2,7.11.17.29; 3,6.13.22).

Następnie omówiono wezwania w Ap 4,1-22,21. Rozpoczął to opis Dwóch Świadków (por. Ap 11,3-13), ich działalności, śmierci i wstąpienia do nieba. Następnie było przeanalizowane wezwanie do radości mieszkańców nieba (por. Ap 12,10-12). Kolejno analizie zostały poddane zaproszenie do słuchania tego, kto ma ucho (por. Ap 13,9-10), a do przeliczenia liczby 666 tego, kto ma rozum (por. Ap 13,18). Imperatywy skierowane do siedzących na ziemi (por. Ap 14,6-7) były następnie przedmiotem egzegezy. Po nich zostały poddane analizie wypowiedzi imperatywne skierowane do Ludu Boga (por. Ap 18,4-8), nieba, świętych, apostołów i proroków (por. Ap 18,20), sług Boga (por. Ap 19,5), a także wezwania wybrzmiewające w czasie godów Baranka (por. Ap 19,6-8). Ostatnią część stanowiła analiza imperatywów występujących w dialogu liturgicznym końcowym (por. Ap 22,6-21).

Pismo Święte przeniknięte jest tematyką procesu wychowywania i kształtowania najpierw narodu wybranego, następnie apostołów, a wreszcie Kościoła. Niejednokrotnie, aby wymóc coś na słuchaczach, narratorzy ksiąg biblijnych stosują tryb rozkazujący. Jednak przekaz zawarty w Ap jest pod tym względem wyjątkowy. Nie tyle chodzi o ilość imperatywów, ale o ich jakość i możliwości interpretacyjne.

Jak zostało wyżej powiedziane, imperatywy towarzyszą całej drodze Kościoła. Są remedium na jego problemy, umocnieniem dla tych, którzy tego potrzebują, wezwaniem, dla tych, którzy dopiero mają stać się Kościołem, poleceniem dla tych, którzy trwają wiernie przy Bogu czy wreszcie autoformacją przy końcu drogi. Dla zgromadzenia liturgicznego stają się prowokacją do przyjęcia słów Ap i zastosowania ich w swoim życiu.

Na podstawie przeprowadzonych w pracy analiz można dojść do wniosku, że imperatywy, które Jan zawarł w Ap są narzędziami formacji całej wspólnoty Kościoła. Dzięki nim proces ten nabiera bardziej radykalnego charakteru, ale także służą one jako swoiste drogowskazy postępowania, dzięki którym Kościół może rozwijać się na drodze formacji.

Karolina Olszewska

Summary

Imperatives as tools for the formation of Christians in the Apocalypse of St. John

In the Apocalypse, John portrays the Church at different moments on her journey to the heavenly Jerusalem. She can be seen as a liturgical assembly which, thanks to the words of the Bible, experiences her encounter with the Risen Lord on the Lord's Day (cf. Rev. 1:4b-8; 22:6-21). She is also presented as a community born of Christ's love (cf. Rev 2-3) as the new people of God (cf. Rev 1:6; 5:10; 7:4-17; 14:1-5; 20:6). At the same time, it continues its existence on earth and opens itself to the transcendent (cf. Rev 2:1.8.12.18; 3:1.7.14; 12:1). The church is imbued with the Holy Spirit and carries out her prophetic mission (cf. Rev. 1:4.10; 2:7.11.17.29; 3:1.6.13.22; 4:2.5; 5:6; 11:1-9; 17:3; 19:10; 21:10). Finally, the community is eschatologically oriented (cf. Rev 19:1-10; 21:1-22:15). Being in the world, however, it experiences crises, problems and dangers (cf. Rev 1:9; 2:6.9.10.13.15.20.22; 6:9-11; 7:14; 11:7; 12:11; 13:11; 17:6 18:24). For this reason it needs a formator who will propose, through certain tools, a system for the repair or strengthening of Christian communities. Looking at the image of the Church portrayed in the last book of Scripture, and comparing it with the image of the contemporary Church, afflicted by various difficult situations, I wondered what the community portrayed in the Book of Revelation could do to find its salvation, so that later similar tools could be applied to the contemporary Church. It seems that one of these ways is for the formator to use very concrete and radical imperative statements addressed to the community. I decided to check how often and in what situations the formator presented such orders in the Book of Revelation. The analyses revealed that there are a total of 96 imperative statements in the Book of Revelation, 44 of which can be interpreted as being used for the formation of the community. In the exegesis of the texts I am interested in the role of the imperatives in the concrete situation of the Church, their meaning, the condition of their addressees, who can be considered the formator, and what would be the effect of complying or not complying with these appeals.

The discussion of the formation process in Scripture begins with a presentation of the definition of "formation" and the key questions that are posed during this process, namely: who forms, who is formed, why, and with what tools. This is followed by a description of the formation process in the Old Testament. This analysis uses the arrangement of the books as

found in the Greek Bible, since it was used by the early Christians, with one exception to this rule. The prophetic books have been discussed before the wisdom books, because the content of the wisdom books resonates more clearly against the background of the stories contained in the chronologically earlier texts. Thus, the formation process is first discussed as it is shown in the Pentateuch, then in the historical books, including the work of the Deuteronomist, the Chronicler and the historical-didactic books, the prophetic books and finally the wisdom books. After the presentation of the formation process in the Old Testament, the process is further discussed on the basis of the New Testament. The division of the New Testament for this purpose is as follows: historical books (Mt, Mk, Lk, J, Acts), didactic books (Apostolic Letters), prophetic books (Rev).

The next section discusses the theory of imperatives and their occurrence in the Book of Revelation, presenting theoretical assumptions concerning verbs in the imperative mode. The chapter begins with a classification of imperatives, followed by a presentation of difficulties in building a theory of imperatives, which include: the relations between the imperative and other modes, the distinction between imperatives in the aorist and the present tense (this distinction is accompanied by a review of such issues as: the theory of aspects, the philosophical-logical and the ethnographic-descriptive paradigm and the relevance theory), the singular and the plural, the second and the third person, the active and the passive voice. Another element was the presentation of the occurrence of imperatives in Revelation divided by addressees, addressers and place of occurrence. This part of the paper ends with conclusions from the application of the theory of imperatives to the occurrence of imperative utterances in the Book of Revelation.

The main part of the paper is devoted to the exegesis of the imperatives in the epistolary part of the Book of Revelation and in the part concerning the vision. The formative imperatives in Rev 2-3 are presented first. The introduction to this part of the dissertation is a presentation of the basic literary issues concerning the epistolary part of the Book of Revelation. This is followed by an exegesis of the epistolary part of the Book of Revelation. The specific appeals addressed to the churches in Ephesus (cf. Rev. 2:1-7), Smyrna (cf. Rev. 2:8-11), Pergamum (cf. Rev. 2:12-17), Thyatira (cf. Rev. 2:18-29), Sardis (cf. Rev. 3:1-6), Philadelphia (cf. Rev. 3:7-13) and Laodicea (cf. Rev. 3:14-22) were analyzed taking into account the context of their occurrence. Finally, the paper includes an overview of the general appeal that is a recurring common part of each of the seven letters to the churches (cf. Rev. 2:7.11.17.29; 3:6.13.22).

Further appeals discussed in the paper are the ones from Rev 4:1-22:21, beginning with the description of the Two Witnesses (cf. Rev 11:3-13), their activities, death, and ascension

into heaven. This is followed by an analysis of the call for the inhabitants of heaven to rejoice (cf. Rev. 12:10-12). Further analyzed were the invitation to him who has an ear to listen (cf. Rev. 13:9-10), and to one having understanding to count the number 666 (cf. Rev. 13:18). Another subject of exegesis were the imperatives addressed to those that sit upon the earth (cf. Rev. 14:6-7). These were followed by an analysis of the imperative statements addressed to God's people (cf. Rev. 18:4-8), heaven, the saints, apostles, and prophets (cf. Rev. 18:20), the servants of God (cf. Rev. 19:5), and the exhortations resounding at the marriage of the Lamb (cf. Rev. 19:6-8). The last part was an analysis of the imperatives found in the final liturgical dialogue (cf. Rev 22:6-21).

Scripture is permeated with themes of the process of raising and shaping first the chosen people, then the apostles, and finally the Church. Many times the narrators of the books of the Bible use the imperative in order to force something on their listeners. The message in Revelation, however, is unique in this regard. It is not so much about the number of imperatives, but about their quality and possibilities of interpretation.

As said above, the imperatives accompany the whole journey of the Church. They are a remedy for her problems, support for those who need it, a call for those who are yet to become the Church, a recommendation for those who remain faithful to God and finally a self-formation at the end of the road. For the liturgical assembly, they become a provocation to take the words of the Revelation and apply them to their own lives.

On the basis of the analysis carried out in this work, it can be concluded that the imperatives John included in the Revelation are tools for the formation of the whole community of the Church. Thanks to them this process becomes more radical in nature, but they also serve as a kind of roadmap through which the Church can progress on the path of formation.